

Warszawa, 16-05-2022 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Krajowy Mechanizm Prewencji**

KMP.571.5.2022.AN

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji Zakładu Karnego w
Wojkowicach**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej: OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 14-17 marca 2022 r., przeprowadzona została wizytacja prewencyjna Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm) w Zakładzie Karnym w Wojkowicach przy ul. Jana III Sobieskiego (dalej: Zakład, jednostka). W skład delegacji KMPT wchodziły: Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Aleksandra Osińska (psycholożka). W wizytacji udział wzięła także Zastępczyni Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach Anna Wojtalik (prawnik).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzanie sposobu traktowania osadzonych przebywających w jednostce, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawianie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania jednostki, przedstawionych przez ppłk Krzysztofa Jachima (Dyrektora Zakładu Karnego) oraz mjr Zbigniewa Zadora (Zastępcę Dyrektora Zakładu Karnego);
- oglądzie terenu jednostki, w tym wybranych przez wizytujących cel mieszkalnych, w tym cel izolacyjnych, ambulatorium, łaźni, świetlic, sali widzeń, placów spacerowych oraz rekreacyjnych, szkoły i warsztatów;
- inspekcji dwóch pojazdów służących do transportu osadzonych;
- przeprowadzeniu poufnych, indywidualnych rozmów z osadzonymi i personelem jednostki;
- analizie dokumentacji dotyczącej osadzonych i funkcjonowania jednostki;
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej.

W obszarze zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy i współosadzonych, kwalifikacje personelu, realizacja prawa do informacji, prawa do kontaktów ze światem zewnętrznym, prawa do ochrony zdrowia, prawa do praktyk religijnych, warunki bytowe, oddziaływania kulturalno-oświatowe.

W niniejszym raporcie nie opisano całokształtu funkcjonowania Zakładu w zakresie tych zagadnień, lecz uwzględniono jedynie te obszary, które w ocenie KMPT wymagają poprawy oraz te, które wyróżniają Zakład na tle innych jednostek.

Raport zawiera również problemy o charakterze systemowym, związane z koniecznością zmiany obowiązującego prawa lub praktyki jego stosowania.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. więzień, pracownik miejsca zatrzymania, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka jednostki

Zakład Karny w Wojkowicach jest zakładem karnym typu półotwartego dla odbywających karę po raz pierwszy z oddziałami: aresztu śledczego; zakładu karnego typu zamkniętego (dla odbywających karę po raz pierwszy, młodocianych oraz recydywistów penitencjarnych); zakładu karnego typu półotwartego (dla młodocianych oraz z oddziałem terapeutycznym dla skazanych uzależnionych od alkoholu); zakładu karnego typu otwartego (dla odbywających karę po raz pierwszy oraz młodocianych).

W skład jednostki wchodzi również oddział zewnętrzny w Ciągowicach typu półotwartego dla odbywających karę po raz pierwszy. Na terenie zakładu karnego działa również Centrum Kształcenia Ustawicznego. Pojemność ewidencyjna placówki to 1038 miejsc.

Jednostka podlega pod Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Krakowie. Nadzór nad jej funkcjonowaniem sprawuje Sąd Okręgowy w Katowicach VIII Wydział Penitencjarny i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych.

4. Mocna strona jednostki. Przegląd Muzyki Więziennej

Jednostka od lat organizuje Ogólnopolski Przegląd Muzyki Więziennej „Blues Zza Krat”, w którym biorą udział jednostki penitencjarne z całej Polski. Jednostka posiada także własną salę prób, która została bardzo dobrze wyposażona w liczne instrumenty muzyczne. Osadzeni z dużą chęcią angażują się w próby jak również organizację Przeglądu.

5. Problemy systemowe

5.1. Powierzchnia celi mieszkalnej

W wizytowanej jednostce na 243 cele mieszkalne, 201 cel to pomieszczenia gdzie na jednego osadzonego przypadają 3m² powierzchni mieszkalnej.

Norma powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego osadzonego określona w prawie polskim, stanowi problem systemowy, który od lat znajduje się w obszarze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Krajowego Mechanizmu¹.

Standard minimalny rekomendowany państwu Rady Europy przez Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) wynosi 6 m² powierzchni mieszkalnej w celi jednoosobowej oraz 4 m² powierzchni mieszkalnej w celi wieloosobowej (do metrażu nie wlicza się kącika sanitarnego). Ponadto, każda cela przeznaczona do zamieszkania przez osadzonych powinna mieć przynajmniej 2 m między ścianami celi oraz 2,5 m między podłogą, a sufitem².

Mimo wieloletnich zaleceń CPT odnoszących się do tej kwestii, ustawodawca nie zdecydował się na zwiększenie normy określającej minimalną dopuszczalną

---

¹ Zob. Wystąpienia generalne Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 maja 2016 r. i 29 lipca 2016 r., KMP.571.5.2016.

² Zob. Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards, 15 grudzień 2015 r., CPT/Inf (2015) 44; Dwudziesty Szósty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2017) 5, § 56; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 59.

powierzchnię mieszkalną w celi, przypadającą na jednego osadzonego. Kodeks karny wykonawczy określa, że powierzchnia celi w przeliczeniu na osobę powinna wynosić minimum 3 m². Co więcej, w niektórych sytuacjach dyrektor jednostki może umieścić skazanego w celi poniżej tego metrażu (więźniowi należy zapewnić wówczas nie mniej niż 2 m²)³. Na podstawie minimalnej normy powierzchni cel określonej w ustawie obliczana jest pojemność jednostek penitencjarnych. Taki metraż powierzchni mieszkalnej w celi jest sprzeczny ze standardami międzynarodowymi i praktyką większości państw europejskich⁴.

Na problem metrażu cel zwraca także uwagę Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT) w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. Podkreślił wówczas, że oficjalna pojemność cel w jednostkach penitencjarnych w Polsce nie jest obliczana zgodnie z europejskim minimalnym standardem przestrzeni życiowej, rekomendowanym przez CPT. SPT zalecił Polsce podniesienie minimalnego standardu powierzchni mieszkalnej w przeliczeniu na jednego więźnia, do poziomu wskazywanego przez CPT. Polska powinna również dokonać pod tym kątem przeglądu oficjalnej pojemności jednostek penitencjarnych⁵. Niezapewnienie minimalnego metrażu 4 m² w celi znacznie zwiększa ryzyko naruszenia zakazu tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania określonego w art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i odpowiedzialności prawnej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu⁶.

Dodatkowo w Zakładzie Karnym w Wojkowicach nadal funkcjonują cele wieloosobowe. W jednostce znajdują się 73 cele 8-osobowe oraz 2 cele 9-osobowe.

CPT wielokrotnie zgłaszał zastrzeżenia dla idei takiego kwaterowania osadzonych. W ocenie Komitetu, duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko

---

³ Zob. art. 110 § 2, 2a, 2b i 2c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t. j.: Dz. U. z 2021 r., poz. 53).

⁴ Zob. European Union Agency for Fundamental Rights, Criminal detention conditions in the European Union: rules and reality; grudzień 2019 r., pkt.1.2. National standards; s. 17-19.

⁵ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 80-81.

⁶ Zob. Wyrok Muršić przeciwko Chorwacji z dnia 20 października 2016 r. [Wielka Izba], skarga nr 7334/13.

zastraszenia i przemocy, rozwoju subkultur przestępczych. Utrudnione zaś jest lub nawet niemożliwe sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom wypełnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji⁷.

Oba te zagadnienia nadal pozostają w zainteresowaniu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur.

5.2. Brak kontroli sądowej dotyczącej kontroli osobistej skazanych

Wobec więźniów funkcjonariusze Służby Więziennej muszą niekiedy dokonać kontroli osobistej w celu sprawdzenia, czy nie posiadają oni przedmiotów zabronionych lub niebezpiecznych. Warto jednak podejmować decyzję o jej przeprowadzeniu z właściwą rozważą, profesjonalizmem i poszanowaniem godności człowieka. W przeciwnym wypadku kontrola osobista może spełniać rolę narzędzia opresji, zostając uznana za poniżające traktowanie.

Aktualnie, w przypadku, gdy dyrektor podejmie decyzję o poddaniu więźnia kontroli, nie wydaje on decyzji, którą osadzony mógłby zaskarżyć do sądu, w trybie art. 7 k.k.w. Sąd nie może zatem ocenić, czy była to decyzja słuszna. Stanowić to może zatem pole do nadużyć. Wydaje się w związku z tym istotne, by zasadność i sposób realizacji kontroli osobistej więźniów podlegały zewnętrznej weryfikacji. Możliwość sądowej kontroli ma więc wartość prewencyjną i tym samym skutkować może odstraszająco wobec osób chcących sięgać po nią bez potrzeby.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w przeszłości dochodziło do sytuacji, gdy decyzja o zastosowaniu kontroli osobistej nie znajdowała uzasadnienia z punktu widzenia bezpieczeństwa, na co wskazywał Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, w wyrokach przeciwko Polsce: *Codzienne kontrole osobiste więźnia*

---

⁷ Zob. Wyciąg z Jedenastego Sprawozdania Ogólnego, CPT /Inf (2001)16, § 29.

połączone z obowiązkiem rozebrania się do naga nie wynikały z żadnych konkretnych potrzeb bezpieczeństwa i nie były związane z podejrzeniami wynikającymi z zachowania skarżącego. Taka praktyka musiała wywołać w człowieku uczucie poniżenia, cierpienia i przygnębienia, które wykroczyło poza nieuniknione cierpienie i upokorzenie związane z odbywaniem kary więzienia⁸.

W innym wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazano, iż „Prawo krajowe stosowane w praktyce nie zapewniało osadzonym skutecznego środka odwoławczego pozwalającego na zakwestionowanie decyzji w przedmiocie przeprowadzenia kontroli osobistej. Wobec braku takiego skutecznego środka odwoławczego, trudno jest egzekwować na szczeblu krajowym wymóg wystarczającego uzasadnienia kontroli osobistych lub przeszukań z rozbieraniem”⁹.

W dniu 21 stycznia 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o stwierdzenie niezgodności art. 116 § 6 k.k.w. w zw. z art. 7 § 1 k.k.w. z Konstytucją, w zakresie, w jakim nie przewiduje wydawania decyzji w sprawie kontroli osobistej skazanego¹⁰. Przedmiotowa sprawa o sygn. K 5/16 zakończyła się wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny postanowienia o umorzeniu postępowania w dniu 26 listopada 2019 r.¹¹.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, iż Krajowy Mechanizm nie podważa zasadności dokonywania kontroli osobistej, jednak z uwagi na przywołane zastrzeżenia wskazany problem w dalszym ciągu pozostaje w polu jego zainteresowania.

5.3. Badanie lekarskie osób umieszczanych w jednostkach penitencjarnych oraz problem braku procedur w przypadku zgłoszenia tortur i dokumentowania obrażeń

---

⁸ Wyrok Świdzki przeciwko Polsce z dnia 16 lutego 2016 r., skarga nr 5532/10, § 60-61.

⁹ Wyrok Milka przeciwko Polsce z 15 września 2015 r., skarga nr 14322/12, § 30 i 48.

¹⁰ Wniosek RPO do TK z dnia 21.01.2016 r., KMP.571.83.2014.

¹¹ Postanowienie TK z dnia 26.11.2019 r., OTK ZU A/2019, poz. 66.

Nie każda osoba umieszczana w jednostce penitencjarnej poddawana jest badaniu lekarskiemu. Badani są tylko osadzeni przyjmowani „z wolności”, natomiast przetransportowani z innego zakładu karnego czy też aresztu śledczego, jedynie gdy zajdzie taka potrzeba. Z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji wynika, iż osadzeni przyjmowani „z wolności” badani są przez lekarza, wykonywany jest także wywiad pielęgniarstwa. Wszelkie obrażenia na ciele opisywane są w dokumentacji osadzonego, nie ma praktyki wykonywania dokumentacji fotograficznej obrażeń. Brak jest jednak obowiązkowego badania lekarskiego wszystkich nowo przybyłych połączonego z oględzinami ciała.

Według standardów SPT, wstępne badanie wszystkich osadzonych powinno odbywać się przy użyciu standardowego kwestionariusza, który oprócz ogólnych pytań o stan zdrowia, powinien zawierać opis wszelkich niedawnych aktów przemocy stosowanych wobec nich. Lekarz powinien przeprowadzić pełne badanie lekarskie, w tym badanie całego ciała. Jeżeli lekarz ma powody, by sądzić, iż doszło do tortur lub innych form złego traktowania, powinien niezwłocznie powiadomić właściwe organy. To samo dotyczy obrażeń odniesionych w zakładzie karnym. Ponadto Podkomitet przypomina zalecenie CPT, aby wprowadzić procedury w celu zapewnienia, by zawsze, gdy odnotowane obrażenia odpowiadają doniesieniom osadzonego o niewłaściwym traktowaniu (albo które nawet w przypadku braku doniesień wskazują na takie traktowanie), były systematycznie przekazywane do wiadomości właściwym organom, niezależnie od życzenia osadzonego. Wyniki tych badań powinny być także dostępne dla osadzonego, którego dotyczą oraz jego prawnika¹².

Nadal aktualny pozostaje także postulat KMPT wyrażany w kolejnych raportach rocznych od 2016 r., dotyczący konieczności przyjęcia przez Służbę Więzienną procedur określających sposób postępowania i dokumentowania obrażeń, gdy więzień zgłosi, że padł ofiarą tortur lub przemocy lub gdy zachodzi podejrzenie

---

¹² Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 106 i 107.

stosowania tortur lub przemocy wobec więźnia¹³. W 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w przedmiotowej kwestii do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Prowadzona z zastępcą Dyrektora Generalnego Służby Więziennej polemika nie przyniosła jednak oczekiwanego przez KMPT rezultatu¹⁴.

Służba medyczna w jednostce w dniu wizytacji otrzymała do zapoznania się Protokół Stambulski czyli *Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania*, będący oficjalnym dokumentem ONZ. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż pracownicy ambulatorium nie zostali przeszkoleni z jego efektywnego wykorzystywania w celu dokumentowania urazów i obrażeń u osadzonych.

Należy mieć także na uwadze, iż wstępne badania medyczne jak również właściwa procedura postępowania i dokumentowania obrażeń osadzonych, którzy stali się ofiarą tortur lub przemocy chronią także samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami o stosowanie przemocy w danej jednostce penitencjarnej.

5.4. Standard dotyczący liczby psychologów penitencjarnych

W wizytowanej jednostce w dziale penitencjarnym zatrudnionych jest obecnie sześciu psychologów, co za tym idzie na jednego psychologa przypada średnio ok. 200 osadzonych. Wizytujące otrzymały liczne sygnały, iż osadzeni mają możliwość porozmawiania z psychologiem jedynie przy przyjęciu. Jeżeli zgłoszą chęć konsultacji czas oczekiwania jest długi.

Od 2016 r. KMPT podnosi postulat zwiększenia liczby psychologów zatrudnionych w jednostkach penitencjarnych. W opinii Krajowego Mechanizmu opieka psychologiczna w więzieniach nie jest wystarczająca, a wyznaczony standard (jeden psycholog na 200 osadzonych) nie przekłada się na efektywność oddziaływań

---

¹³ Zob. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2018 r., 2019 r. i 2020 r.

¹⁴ Tamże.

psychologicznych¹⁵. Wśród tak licznej grupy psychologowie nie są w stanie efektywnie wykonywać swoich działań.

Jak podkreśla w swoim raporcie Najwyższa Izba Kontroli „bardzo duża liczba osadzonych przypadająca na jednego psychologa, skutkuje ograniczoną możliwością, nawet pilnego, badania osoby zgłaszającej myśli samobójcze, czy też objęcie opieką i przygotowanie zaleceń dla osób objętych kartą OZS. Wątpliwości te dotyczą także realnej możliwości udzielenia pomocy osobom potrzebującym, choćby w ramach interwencji kryzysowej”¹⁶.

Zagadnienie nadal pozostaje w obszarze zainteresowania Krajowego Mechanizmu.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Traktowanie

W większości przypadków relacje panujące w jednostce pomiędzy osadzonymi jak również pomiędzy więźniami a funkcjonariuszami ocenione zostały jako poprawne lub dobre. Niepokój delegacji wzbudził jednak fakt, iż pojawiło się kilka sygnałów dotyczących zachowań agresywnych (stosowanie przemocy fizycznej) ze strony funkcjonariuszy. Z uzyskanych informacji wynika, że miało dochodzić do przypadków, w których funkcjonariusze grozili osadzonym użyciem pałek służbowych lub uderzali nimi o przedmioty znajdujące się w pomieszczeniu w celu wywołania strachu, uderzali lub imitowali uderzenie otwartą dłońią w twarz więźnia czy krzyczeli i poniżali osadzonych w sposób werbalny.

W tym miejscu należy także wskazać, że delegacja w trakcie wizytacji wielokrotnie była świadkiem wulgarnego słownictwa jakim na co dzień posługują się funkcjonariusze w rozmowach między sobą.

---

¹⁵ Zarządzenie Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, § 3 pkt 2.

¹⁶ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli, bezpieczeństwo osadzonych, KPB.430.002.2020 Nr ewid. 52/2020/P/19/040/KPB, s. 58.

KMPT pragnie podkreślić, iż personel jednostek penitencjarnych swoim zachowaniem powinien stanowić wzór dla osadzonych. Nie może dochodzić do sytuacji, w których stosowane są podwójne standardy – osadzeni często są karani lub upominani za wulgarne słownictwo jakiego używają w kontaktach z personelem jednostek penitencjarnych. Podczas, gdy wobec personelu stosowana jest pobłażliwość za analogiczne zachowania. Jest to szczególnie istotne z perspektywy efektywności prowadzonych oddziaływań resocjalizacyjnych wobec osób skazanych.

Jak zauważa CPT „zasadniczym elementem humanitarnego systemu penitencjarnego będzie zawsze odpowiednio zwerbowany i przeszkolony personel więzienny, który potrafi przyjąć odpowiednie nastawienie w kontaktach z osadzonymi i traktować swój zawód bardziej jako powołanie, niż tylko pracę. Budowanie pozytywnych relacji z osadzonymi powinno stanowić główny element tego powołania. Rozwijanie konstruktywnych i pozytywnych relacji pomiędzy personelem więziennym a osadzonymi nie tylko zmniejszy ryzyko złego traktowania, ale także zwiększy kontrolę i bezpieczeństwo. W rezultacie praca personelu więziennego może być znacznie bardziej satysfakcjonująca¹⁷.

Krajowy Mechanizm zaleca kierownictwu jednostki przypomnienie podległym funkcjonariuszom o najważniejszych zasadach etyki zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem szacunku dla godności i praw człowieka. KMPT zaleca także regularne przypominanie o zasadach kultury osobistej, które powinny być podstawą w relacjach pracowników z osadzonymi jak również między personelem jednostki.

Ujednolicenia wymaga także praktyka przeprowadzania kontroli osobistej osadzonych. Z uzyskanych informacji wynika, że w większości przypadków, jest ona przeprowadzana w sposób jednoetapowy (rozebranie do naga wraz z przysiadem), w obecności dwóch funkcjonariuszy. Sporadycznie zdarzają się przypadki przeprowadzania kontroli osobistej w sposób dwuetapowy.

Krajowy Mechanizm pragnie w tym miejscu przypomnieć, iż poszanowanie prawa osadzonego do intymności i godności osobistej oznacza również szacunek dla

---

¹⁷ Zob. Wyciąg z Jedenastego Sprawozdania Ogólnego, CPT /Inf (2001)16, § 26.

indywidualnego poczucia wstydu, które w przypadku pozostawienia tej osoby bez ubrania jest niewątpliwie naruszane. Warto odnieść się do stanowiska CPT wskazanego w raporcie z wizytacji przeprowadzonej w Polsce w dniach 5-17 czerwca 2013 r., w którym wskazano, że *kontrola osobista jest środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym. Z tego też powodu, uciekanie się do przeprowadzenia kontroli osobistej powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i być poddane rygorystycznym kryteriom oraz nadzorowi. Powinno się podjąć wszystkie rozsądne wysiłki w celu zminimalizowania poczucia zażenowania; osoby osadzone poddawane kontroli osobistej normalnie nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, np. powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań*¹⁸.

Także SPT zauważa, iż praktyka przeszukania ciała stosowana wobec osób pozbawionych wolności powinna być ograniczona do wyjątkowych przypadków i powinna spełniać kryteria konieczności, racjonalności i proporcjonalności¹⁹.

Rekomendowany sposób przeprowadzania kontroli osobistej został także uwzględniony w treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz. U. z 2016 r., poz. 1804).

Krajowy Mechanizm zaleca kierownictwu jednostki przypomnienie funkcjonariuszom Służby Więziennej o obowiązującym standardzie wykonywania kontroli osobistej w sposób dwuetapowy.

6.2. Kontakt ze światem zewnętrznym

Osadzeni mogą korzystać z samoinkasujących telefonów jak również połączeń za pośrednictwem *Skype*. Na oddziale zamkniętym długość połączeń wynosi od 5 do 8 minut (wydłużony czas ze względu na pandemię COVID-19). Połączenie za pośrednictwem *Skype* trwa 20 min i przysługuje raz w miesiącu. Dwa stanowiska

---

¹⁸ Raport z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 5 - 17 czerwca 2013 r., pkt 106.

¹⁹ Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 111.

komputerowe ustawione zostały w sali widzeń, obok dyżurki funkcjonariuszy, którzy sprawują nadzór nad przebiegiem widzeń. Obecnie ze względu na zmniejszenie liczby ograniczeń sanitarnych, jedno ze stanowisk zostało usunięte.

W ocenie Krajowego Mechanizmu udostępnienie osadzonemu z oddziału zamkniętego tylko jednego stanowiska komputerowego jest niewystarczające w stosunku do liczby więźniów przebywających w oddziale. Tym samym KMPT zaleca zwiększenie dostępności do stanowisk komputerowych dla osadzonych z oddziału zamkniętego. Krajowy Mechanizm zaleca także usytuowanie wspomnianych stanowisk w taki sposób by zagwarantować osadzonemu poufność kontaktów z bliskimi. Jest to szczególnie istotne, zwłaszcza jeżeli więźniowie w trakcie takiej rozmowy chcieliby przekazać informacje np. o ewentualnych przypadkach złego traktowania ze strony pracowników jednostki penitencjarnej. Bezpośrednia obecność funkcjonariuszy przy rozmowie może skutecznie zniechęcić osadzonego do przekazania takich informacji w obawie przed konsekwencjami.

W oddziale półotwartym więźniowie mają Nielimitowany dostęp do samoinkasujących telefonów oraz długości połączeń. Zgodnie z uzyskanymi informacjami, ze względu na pandemię COVID-19 możliwość połączeń za pośrednictwem *Skype* przysługiwała trzy razy w miesiącu przez 20 minut. Delegacja KMPT odebrała jednak sygnały, że zdarzały się przypadki, iż wnioski osadzonych o udzielenie zgody na skorzystanie ze stanowiska komputerowego ginęły lub zostawały bez rozpoznania, tym samym uniemożliwiając więźniom skorzystanie z połączeń internetowych w przysługującym limicie.

Krajowy Mechanizm zaleca, by każdorazowo informować osadzonych o rozpatrzeniu składanych wniosków, w tym dotyczących także kontaktów ze światem zewnętrznym za pośrednictwem *Skype*. Wszelkie decyzje odmowne powinny być odpowiednio uzasadnione, tak by osadzeni mieli świadomość z jakich powodów ich prośba nie została pozytywnie rozpatrzona.

6.3. Opieka medyczna

W wizytowanej jednostce zatrudnionych jest 18 lekarzy o specjalnościach: internista, dermatolog, chirurg, kardiolog, psychiatra, neurolog, ortopeda i laryngolog.

Świadczenia pielęgniarskie udziela 9 pielęgniarek oraz jeden ratownik medyczny. W jednostce w porze nocnej nie jest zapewniona opieka medyczna. Zespół pielęgniarski pracuje w dni robocze w godzinach 7:00-15:30 (oddział półotwarty) oraz 7:30-18:30 (oddział zamknięty). W weekendy oraz popołudniami w nagłych przypadkach wzywany jest zespół ratownictwa medycznego.

W ocenie CPT, w jednostce penitencjarnej przez cały czas, w tym nocą i w weekendy, obecna powinna być osoba potrafiąca udzielać pierwszej pomocy (obejmuje to przeszkolenie w administrowaniu resuscytacji krążeniowo-oddechowej oraz używaniu defibrylatora); osoba taka powinna być wykwalifikowaną pielęgniarką²⁰.

Krajowy Mechanizm zaleca zwiększenie liczby etatów w dziale medycznym lub rozplanowywanie dyżurów w taki sposób, by w jednostce przez cały czas dyżurowała osoba posiadająca kwalifikacje i kompetencje do udzielenia pierwszej pomocy medycznej.

6.4. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Prawo do informacji stanowi jedną z podstawowych gwarancji prewencji tortur.

Otrzymanie przez nieletnich zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce.

W przypadku cudzoziemców szczególne znaczenie ma reguła 30.1 Europejskich Reguł Więziennych, stwierdzająca, iż w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne

---

²⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 76.

również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym. Co więcej, zgodnie z regułą 30.2 więźniowie mają prawo do posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji.

Nie wszyscy cudzoziemcy przebywający w jednostce komunikują się w języku polskim. Jeżeli jest to możliwe funkcjonariusze i wychowawcy starają się z tymi osobami komunikować w języku angielskim lub wykorzystują w tym celu internetowe translatory.

Niepokój Krajowego Mechanizmu wzbudził fakt, że w jednostce nie są dostępne tłumaczenia regulaminów odbywania kary pozbawienia wolności na języki obce. W przeanalizowanej, wybranej dokumentacji obcokrajowców, brakowało adnotacji o stopniu komunikatywności w języku polskim w mowie i piśmie. W większości przypadków dokumentacja sporządzana była w języku polskim.

W przypadku postępowania z osadzonymi będącymi cudzoziemcami KMPT każdorazowo zaleca, aby postępować według następujących zasad: odnotowywać w dokumentacji więźnia informację o barierze językowej, zaopatrzyć jednostkę w informatory dla cudzoziemców i za każdym razem wydawać je osadzonym, w odpowiednim dla nich języku, informować więźnia o jego prawach i obowiązkach, w języku dla niego zrozumiałym oraz odnotowywać w dokumentacji: w jakim języku zostały wykonane obowiązki informacyjne i kto brał udział w czynnościach z udziałem więźnia (np. tłumacz), dokonywać tłumaczenia wszelkich istotnych dla więźnia dokumentów (np. porządku wewnętrznego, oświadczeń, decyzji) na język dla niego zrozumiały, zwłaszcza gdy dokumenty te rodzą dla więźnia określone skutki i musi on poświadczyć pisemnie fakt zapoznania się z nimi, korzystać z pomocy tłumacza, zwłaszcza w trakcie rozmowy wstępnej i świadczenia medycznego, gdzie więzień może zgłosić stosowanie wobec niego przemocy.

Podczas oglądu jednostki delegacja zwróciła także uwagę, iż na udostępnionych osadzonym listach z danymi teleadresowymi instytucji stojących na straży praw

człowieka brakowało numerów telefonów, z których osoby pozbawione wolności mogłyby skorzystać w celu uzyskania porady prawnej lub złożenia skargi. Krajowy Mechanizm zaleca uzupełnienie wspomnianych list o numery telefonów do wymienionych na nich instytucji, zwłaszcza do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (bezpłatna infolinia 800 676 676).

Osadzeni są świadomi w jaki sposób funkcjonuje mechanizm skargowy w jednostce. Więźniowie chętnie korzystają z możliwości brania udziału w spotkaniach z Zastępcą Dyrektora Zakładu Karnego w oddziale penitencjarnym. Każdy z Zastępców przypisany ma bowiem oddział penitencjarny, w którym odbywa spotkania indywidualne z osadzonymi w wyznaczonych terminach.

Niepokój przedstawicielk KMPT wzbudził jednak fakt, iż w niektórych oddziałach osadzeni zobowiązani są zgłaszać wychowawcom cel i przedmiot rozmowy z Zastępcą Dyrektora. Do takich sytuacji nie powinno dochodzić, zwłaszcza, że osadzeni rozmowę z przedstawicielem kierownictwa Zakładu mogą traktować jako formę zastosowania mechanizmu skargowego np. w związku z zachowaniem któregoś z pracowników jednostki lub innego osadzonego. Ingerowanie wychowawców w cel spotkania nie tylko uniemożliwi przekazanie skargi, ale zniechęci także osadzonego do ujawnienia informacji, a co za tym idzie doprowadzi do narastania problemu i zagrożenia.

Jak wskazuje CPT *„efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi we wszystkich miejscach zatrzymań”²¹*. Komitet zwraca także uwagę, że jedną z podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu w jednostkach penitencjarnych stanowi możliwość skarżenia się osadzonych zarówno w

---

²¹ Zob. Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, §68-91.

ramach, jak i poza systemem penitencyjnym, włącznie z możliwością poufnego zwrócenia się do właściwej władzy²².

Krajowy Mechanizm zaleca, wyeliminowanie obowiązującej w niektórych oddziałach praktyki oraz wprowadzenie bezpośredniego, bezpiecznego i poufnego mechanizmu skargowego.

6.5. Umieszczenie w celi izolacyjnej

Z uzyskanych w trakcie wizytacji informacji wynika, że więźniowie ukarani karą dyscyplinarną w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej, w trakcie pobytu w niej nie są konsultowane przez lekarza, ani odwiedzane przez psychologa.

CPT podczas wizyty w Polsce w 2013 r. oraz 2017 r. wyraził troskę o liczne aspekty wykonywania kary dyscyplinarnej w jednostkach penitencyjnych. Komitet zalecił wówczas stronie polskiej, by osadzonym, na których ciężą zarzuty dyscyplinarne, formalnie zagwarantować prawo m. in. do: bycia poinformowanym niezwłocznie, szczegółowo i w języku, który rozumieją, o naturze wniesionego przeciwko nim zarzutu; do bycia wysłuchanym bezpośrednio przez organ podejmujący decyzję; do bycia wysłuchanym w kwestii złagodzenia kary w przypadku, gdy osadzony został uznany za winnego przez dyrektora [jednostki penitencjarnej]; do otrzymania kopii decyzji dyscyplinarnej, w której wskazano możliwości wniesienia środka odwoławczego²³. Co więcej personel opieki zdrowotnej powinien być niezwłocznie powiadomiony o każdym takim umieszczeniu i powinien niezwłocznie udać się do osadzonego po takim umieszczeniu i następnie regularnie go odwiedzać, przynajmniej raz dziennie²⁴.

Krajowy Mechanizm zaleca przeprowadzanie konsultacji medycznych i psychologicznych osób umieszczonych w celi izolacyjnej.

---

²² Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne CPT, CPT/Inf (92) 3-part 2, § 54.

²³ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 99 oraz Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 87.

²⁴ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 87.

6.6. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w jednostce zostały ocenione przez delegację jako dobre. Ściany w niektórych z cel oraz pomieszczeń wymagają odmalowania ze względu na ubytki w farbie lub umieszczone napisy. Wymiany lub czyszczenia wymagają także niektóre z materacy, na których śpią osadzeni bowiem znajdowały się na nich liczne zanieczyszczenia i plamy.

Krajowy Mechanizm zaleca bieżące przeprowadzanie drobnych prac remontowych, a w szczególności odmalowanie ścian w celach i pomieszczeniach, które tego wymagają jak również przegląd i wymianę lub wyczyszczenie zabrudzonych materacy.

Przedstawicielki KMPT odnotowały ponadto, że w aż 79 celach nie w pełni zostały zabudowane kąpiki sanitarne. W szczególności problem ten dotyczy cel izolacyjnych. Z uzyskanych w trakcie wizytacji informacji jak również oglądu placówki wynika, że stosowane przesłony nie gwarantują pełni intymności podczas wykonywania czynności fizjologicznych czy higienicznych.

W ocenie KMPT istniejące rozwiązania naruszają podstawowe prawo osadzonego do zagwarantowania intymności podczas wykonywania czynnościach fizjologicznych. Należy zaznaczyć, że zgodnie z przepisami prawa krajowego urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie²⁵. Ponadto zgodnie z międzynarodowymi standardami więźniowie powinni mieć dostęp do zapewniających prywatność sanitariatów²⁶.

Krajowy Mechanizm zaleca kierownictwu jednostki podjęcie starań zmierzających do zabudowania w pełni kąpoków sanitarnych we wszystkich celach, w tym w celach izolacyjnych. Zabudowa powinna obejmować także umywalki.

Uwagę wizytujących zwróciły także place spacerowe usytuowane w oddziale zamkniętym, które osłonięte są ze wszystkich stron wysokim, betonowym murem.

---

²⁵ Zob. § 29 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2016 r., poz. 2231) oraz § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2016 r., poz. 2290).

²⁶ Zob. Europejskie Reguły Więzienne – Reguła 19.3, Reguły Nelsona Mandeli – Reguła 15.

Wyposażone są jedynie w ławkę jak również posiadają fragmentaryczne zadaszenie o bardzo niewielkiej powierzchni.

W ocenie CPT place spacerowe znajdujące się na świeżym powietrzu powinny być nie tylko przestronne, ale także powinny dawać schronienie przed niepogodą²⁷. Daje to gwarancję, że osadzeni będą mogli korzystać z przysługujących im aktywności na świeżym powietrzu też podczas opadów atmosferycznych lub zbyt intensywnego nasłonecznienia.

Przedstawicielki Krajowego Mechanizmu rekomendują zatem częściowe zadaszenie placów spacerowych.

W ocenie delegacji świetlice w oddziałach mieszkalnych zakładu karnego typu zamkniętego były ubogo wyposażone. W trakcie wizytacji znajdowały się tam jedynie drabinki, dwa drążki do podciągania, stolik z kilkoma krzesłami oraz telewizor.

Należy podkreślić, że CPT wizytując wybrane jednostki penitencjarne w 2017 r. także zwracał uwagę na niewystarczające w ocenie Komitetu wyposażenie świetlic w oddziałach mieszkalnych. CPT wskazał polskim władzom, by podjęły kroki mające na celu odpowiednie wyposażenie świetlic w oddziałach mieszkalnych.

Ze względu na powyższe Krajowy Mechanizm zaleca sukcesywne doposażanie świetlic w oddziale zamkniętym o sprzęty i gry, które pozwolą urozmaicić osadzonym spędzany w nich czas.

6.7. Personel

Wizytowana jednostka utrzymuje zatrudnienie na poziomie odpowiednim do potrzeb wynikających z realizowanych obowiązków.

W roku 2021 pracownicy działu penitencjarnego wzięli udział w następujących szkoleniach w formule on-line: Rozpoznawanie zachowań sygnalizujących możliwości autoagresji; Zachowania suicydalne w izolacji więziennej. Profilaktyka samobójstw; Postępowanie wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla zdrowia, życia i wolności seksualnej innych osób.

---

²⁷ § 48 Raportu CPT z 1991 r. [CPT/Inf (92) 3].

Funkcjonariusze działu ochronnego w 2021 r. odbyli szkolenia m. in. z zakresu: stosowania środków przymusu bezpośredniego, zasad etyki zawodowej, sposobów przeciwdziałania korupcji wśród funkcjonariuszy, zasad pierwszej pomocy przedmedycznej, postępowania z osobami z widoczną niepełnosprawnością fizyczną czy prowadzenia kontroli osobistych.

Krajowy Mechanizm pozytywnie ocenia ofertę szkoleń dostępnych dla funkcjonariuszy oraz pracowników Zakładu Karnego w Wojkowicach. W ocenie KMPT ich katalog warto byłoby wzbogacić o zagadnienia dotyczące krajowych oraz międzynarodowych standardów dotyczących ochrony praw człowieka, deeskalacji konfliktów, a także sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją, problematyki wypalenia zawodowego oraz metod przeciwdziałania temu zjawisku.

Wskazane byłoby również zapoznanie funkcjonariuszy, personelu medycznego, psychologów oraz wychowawców z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (tzw. Protokołem Stambulskim²⁸). Stosowanie tego dokumentu SPT rekomenduje w szczególności sygnatariuszom OPCAT.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Protokół ten wskazuje również w jaki sposób należy dokumentować wszelkie urazy poprzez nanoszenie ich na tzw. mapy ciała.

Krajowy Mechanizm zaleca także zorganizowanie dla pracowników jednostki regularnych superwizji przeprowadzanych przez zewnętrznego eksperta. Takie spotkania mają na celu rozładowanie napięć powstałych w trakcie wykonywania

---

²⁸ Dokument jest dostępny pod adresem: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/protokol-stambulski>.

obowiązków zawodowych oraz polepszenie relacji pomiędzy personelem, co w rezultacie może mieć bezpośrednie przełożenie na jakość ich pracy oraz prowadzonych oddziaływań wobec osób pozbawionych wolności.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Dyrektorowi Zakładu Karnego w Wojkowicach:

1. przeprowadzanie kontroli osobistej więźniów przez funkcjonariuszy Służby Więziennej zgodnie z obowiązującymi w tej mierze przepisami;
2. traktowanie więźniów przez funkcjonariuszy w sposób uwzględniający ich przyrodzoną i niezbywalną godność;
3. regularne przypominanie o zasadach kultury osobistej, które powinny być podstawą w relacjach pracowników z osadzonymi jak również między personelem jednostki;
4. zwiększenie liczby etatów w dziale medycznym lub rozplanowywanie dyżurów w taki sposób, by w jednostce przez cały czas dyżurowała osoba posiadająca kwalifikacje i kompetencje do udzielenia pierwszej pomocy medycznej;
5. zwiększenie dostępności do stanowisk komputerowych dla osadzonych z oddziału zamkniętego jak również zapewnienie poufności rozmów osadzonych z bliskimi za pośrednictwem komunikatorów internetowych;
6. informowanie osadzonych o rozpatrzeniu składanych przez nich wniosków, w tym dotyczących także kontaktów ze światem zewnętrznym za pośrednictwem *Skype*. Wszelkie decyzje odmowne powinny być odpowiednio uzasadniane, tak by osadzeni mieli świadomość z jakich powodów ich prośba nie została pozytywnie rozpatrzona;

7. postępowanie z osadzonymi będącymi cudzoziemcami zgodnie z zasadami opisanymi w pkt. 6.4. raportu;
8. uzupełnienie list z danymi teleadresowymi instytucji stojących na straży praw człowieka o brakujące numery telefonów, zwłaszcza do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (bezpłatna infolinia 800 676 676);
9. wyeliminowanie obowiązującej w niektórych oddziałach praktyki opisanej w pkt 6.4. raportu oraz wprowadzenie bezpośredniego, bezpiecznego i poufnego mechanizmu skargowego;
10. przeprowadzanie konsultacji medycznych i psychologicznych osób umieszczonych w celi izolacyjnej;
11. bieżące przeprowadzanie drobnych prac remontowych, a w szczególności odmalowanie ścian w celach i pomieszczeniach, które tego wymagają jak również przegląd i wymianę lub wyczyszczenie zabrudzonych materacy;
12. podjęcie starań zmierzających do zabudowania w pełni kąpoków sanitarnych we wszystkich celach, w tym w celach izolacyjnych. Zabudowa powinna obejmować także umywalki;
13. częściowe zadaszenie pól spacerowych;
14. sukcesywne doposażanie świetlic w oddziale zamkniętym o sprzęty i gry, które pozwolą urozmaicić osadzonym spędzany w nich czas;
15. poszerzenie katalogu oferowanych personelowi szkoleń o zagadnienia wskazane w pkt. 6.7. raportu;
16. zapoznanie funkcjonariuszy, personelu medycznego, psychologów oraz wychowawców z treścią Protokołu Stambulskiego oraz wykorzystywanie go w codziennej pracy;
17. zorganizowanie dla pracowników jednostki regularnych superwizji przeprowadzanych przez zewnętrznego eksperta.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Krakowie:

1. zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, które wymagają dodatkowych nakładów pieniężnych.

Opracowała: Aleksandra Nowicka

Przemysław Kazimirski
Dyrektor Zespołu
/-podpisano elektronicznie/